

Háromszék szülöttje volt

„Tiszteljük az erdőket, mert azok a mi jólétünk előmozdítói.”

/Bedő Albert, 1874./

A *Benedek Elek* szerkesztette Székely-Egyleti Képes Naptár az 1893-ik évre c. kiadványban olvashatjuk az alábbi, bensőséges szavakkal írt, költeménynek beillő jellemzést: „Szegény székely fiú volt *Bedő Albert* /Sepsikőröspatak, 1839-1918, Bp.). Ott növekedett föl az erdőkoszorúza hegyek alján. Ebből a szegény, de oly szép Székelyországból hozta el magával az erdők szeretetét. Elbúcsúzott a kis falutól, el az erdőktől, hogy könyvből is tanulja meg: mi az erdő. Megtanulta. Ott kezdete legeslegalul. Gyakornokocská volt, még nélkülözött is sokat, sokat. Családi nexusokra nem támaszkodhatott. Tollat vett a kezébe és írt. Az erdőről írt tárczacikkelyeket. Az irodalomnak egy új ágát teremté meg a fiatal erdész: *helyet csinált az erdőnek*. Tárczákkal kezdete s folytatta könyvekkel, szakcikkekkel. Lehetetlen volt észre nem venni őt. Mind ennek ellenére különös csodának tartom ebben az országban, hogy ezt a szegény, minden nexus nélkül való székely ifjút megtették az erdők főfőpásztorának [...]” /36./.

Kálnoki *Bedő Albert*, kit Benedek Elek az ország erdeinek „fő-főpásztorá” titullal látott el, jogi tanulmányai után az erdélyi főkormányásznél - kormányzásnál - és a marosvásárhelyi táblánál dolgozott. Erdőszeretete azonban az erdész pályára vitte: állami ösztöndíjjal Selmezbányára ment, hol az *erdészeti akadémiát* 1864-ben jeles eredménnyel elvégezte, majd két évvel később államvizsgázott.

Rendkívüli tehetségének és szorgalmának köszönhetően „szokatlanul gyors előmenetelt tett”. A kiváló *erdészpolitikus* fiatalon, 42 éves korában már miniszteri tanácsos, 46 évesen pedig államtitkár. Munkásságához az is hozzá tartozik, hogy 29 évig szerkesztette az *Erdészeti Lapokat*, 1902-ben pedig a *Székely Kongresszust* az ő elnöksége alatt tartották.

A kutatott területre vonatkozó első jelentős írása 1874-ben, az Erdészeti Lapok hasábjain jelent meg, *A székelyföldi erdők ügyében* címen. Ebben az itteni erdőgazdálkodás legfontosabb teendőit határozta meg, melyek közül az alábbiakat említjük meg:

- erdészeti képzettséggel rendelkező szakemberek alkalmazása,
- üzemterv szerinti gazdálkodás,
- a községi erdők őrzésének megszervezése, az erdei kihágások megbüntetése,
- a *legeltetési elő- és utótilalom* betartása a kitermelt erdők felújításának biztosítása érdekében,

- „a lepusztított vagy megrongált erdőterületek kímélet alá” vétele,
- *erdei utak* építése elsősorban az idős erdők kitermelése érdekében stb.

Utak hiányában a fakitermelés elsősorban a falvakhoz közel fekvő erdőrészekre korlátozódott. Itt *túltermelés*, gyakran megismételt vágások voltak a jellemzők, míg a feltáratlan, távoli részeken a *túltartás* vált általánossá. E *rendszeretlen használat* következtében az erdők állapota nem volt *szabályos*, vagyis az önállóan kezelt erdőbirtok állandóan (évről évre) mennyiség és minőség tekintetében nem volt képes egyenlő fatömeget szolgáltatni.

A fentiek szemléltetésére, az egykori székelyföldi önálló erdőbirtokok levéltári anyagából kiragadjuk az 1894-ben összeállított *Köszvényes-Remete nagy község erdejének rendszeres gazdasági üzemterve* néhány adatát:

- az erdő összes területe ... 213,62 kat.hold, ebből
  - 61-80 s több éves 94,32 kat.hold
  - 41-60 éves 79,80 kat.hold
  - 21-40 éves 39,50 kat.hold
- összesen: 213,62 kat.hold
- Szabályos fordulószerű terület 213,62 4 = 53,405 k.hold, vagyis az erdő akkor lett volna szabályos állapotban, ha 1-20, 21-40, 41-60, 61-80 és több éves erdők mind 53,405 k.hold kiterjedésben lettek volna.
- Ezzel szemben:

	61-80 s több	41-60	21-40	1-20	összesen
	éves				
	kataszteri hold				
több van	94,32- <u>53,405</u> 40,915	79,80- <u>53,405</u> 26,395			67,31
kevesebb van			53,405- <u>39,50</u> 13,905	53,405- - 53,405	67,31

/Marosvásárhelyi állami levéltár. Maros-Torda vármegye közigazgatási erdészeti bizottság 48. alap./

A fenti helyzet általános volt. Kihasználatlan, öreg erdőrészek és agyonlegeltetett, felújítatlan területek „uralták” a lakott helyhez közel fekvő erdőbirtokrészeket. (Példánkban az 1-20 éves erdőrészek nem is voltak.) Ezért tekintette *Bedő Albert* legsürgősebb feladatnak az *erdők feltárását* - vagyis utakkal való ellátását - és az *üzemterv szerinti gazdálkodást*, mely szerint a megállapított *vágásfordulón* belül - a mi esetünkben 80 év alatt - valamennyi erdőrészlet kitermelésére és felújítására sor kerülne. (Példánkban a szabályos évi *vágásterület* kiterjedése = 213,62 : 80 = 2,67 k.hold.)

Ismeretes, hogy 1880. július 1-jén életbe lépett az 1879. évi erdőtörvény, ennek köszönhetően megszervezték a királyi erdőfelügyelőségeket. Ezek egyik első feladata volt az erdőállomány felmérése, leltározása. Az összegzési munká-

latokat *Bedő Albert* végezte. A nagyszabású erdőstatistikai mű két kiadást ért meg, 1885-ben, majd 1896-ban látott napvilágot.

Az alábbiakban válogatást adunk *Bedő Albert* erdőstatistikájából /A Magyar Állam Erdőségeinek gazdasági és kereskedelmi leírása. Írta: Bedő Albert Bp., 1885. Ua. Szerző: Dr. Bedő Albert. Második kiadás. Bp., 1896./

Erdősültség

/Bedő A., 1885. I. k. I. táblázat; 77-80./

A törvényhatóság neve	A t ö r v é n y h a t ó s á g			
	összes föld- területe k.hold	lélekszáma	összes erdő- területe k.hold	erdősültség %
Csík megye	846.751	110.940	402.105	47,49
Háromszék megye	685.204	125.277	422.068	61,60
Maros-Torda megye	721.443	146.116	343.170	47,57
Marosvásárhely szabad királyi város	5.709	12.883	1.403	24,58
Udvarhely megye	510.801	105.520	210.172	41,15

Fafajmegoszlás

/Bedő A., 1885. I. k. I. táblázat; 76-81./

A törvényhatóság neve	Az összes erdőterületből fanemek szerint			
	Összes erdőterület	Tölgyerdő	Bükk- és más lomberdő	Fenyőerdő
				k.hold százalék
Csík megye	402.105	1.728	42.216	358.161
	100 %	0,4 %	10,5 %	89,1 %
Háromszék megye	422.068	52.721	295.487	73.860
	100 %	12,6 %	70,0 %	17,4 %
Maros-Torda megye	343.170	27.829	134.162	181.179
	100 %	8,1 %	39,0 %	52,9 %
Marosvásárhely szabad királyi város	1.403	1.213	190	-
	100 %	86,4 %	13,6 %	-
Udvarhely megye	210.172	27.474	149.189	33.509
	100 %	12,9 %	71,1 %	16,0 %

1000 k.holdnál nagyobb erdőbirtokok száma nagyságuk szerint csoportosítva,
1885-ben és 1896-ban

/Bedő A., 1885. I. k. 513-515.; Bedő A., 1896. I. k. 571-574./

Megye	10.000 k.holdon		5.000 k.holdon		1.000 k. holdon	
	f e l ü l i e r d ő b i r t o k o k s z á m a					
	1885	1896	1885	1896	1885	1896
Csík	9	9	9	11	2	39
Maros-T. és Marosv.	8	7	2	1	2	20
Udvarhely	2	2	7	6	12	23
Háromszék	4	5	18	16	62	48

Az átfogó, páratlan erdőstatistikai munka 1896-os kiadásának IV. kötete az *állami kezelésbe átvett községi erdők*re vonatkozik. Összehasonlítva a 11 évvel korábban megjelent adatokkal, az alábbi észrevételeket tehetjük:

- Az erdőbirtokok nagyságuk szerinti megoszlásában lényeges változás állt be. Így pl. Maros-Torda vármegyében 1885-ben csak 2 olyan erdőbirtok volt, amelynek területe 1.000 és 5.000 k.hold között volt, míg 1896-ban már 20.
- A vizsgált terület 2 megyéjében a legnagyobb 3 erdőbirtoknál változások történtek. Így pl. Háromszék vármegyében az 1896-os kiadás szerint a legnagyobb erdőbirtok Gelence községé volt. Udvarhely vármegyében pedig Zetelaka, Oroszhegy és Vargyas községek helyett 1896-ban már Zetelaka, Oroszhegy és Vargyas község közbirtokosságával találkozunk. (Vagyis a tulajdonos „község” helyett az 1896. évi kiadásnál már „közbirtokosság” szerepel.)
- Jelentkezik 1896-ban több esetben a község helyett, mint tulajdonos a „*volt kétág-katonaság*”. Pl. Árkos, Bikkfalva, Bölön stb., ami azt jelentette, hogy az 1848 előtti gyalog- és lovas katonaság utódai lettek az új tulajdonosok /Bedő A., 1896. I. 574./.

Bedő Albert közölte a nevezetesebb *fakereskedők* névjegyzékét is, kiknek száma a két kiadás között többszörösére nőtt, feltehetően a vasút közelségének betudhatóan. (Csík megyében az első kiadás szerint 1885-ben csak 4 fakereskedő volt, míg 1896-ban számuk 11-re emelkedett.)

A közölt statisztikai adatok számos jelenség megértéséhez is hozzásegítenek. Így pl. az *erdősültséget és a népsűrűséget szembe állítva* kitűnik, hogy Erdélyben a „sok” erdő nem jelentett minden esetben „gyér” lakosságot, mert Széchenyi és Brassó megyék viszonylag magas erdőszőltségük mellett is „sűrű” népességet tartottak el. Vagyis, az ipar - és nem az erdő aránya az összes területhez - határozta meg egy megye népesség-eltartókéességét.

A kutatótt négy megyében 1895-ben az állam 1215 erdőbirtokot kezelte, az összerdőterület - 1.366.298 k.hold 69 %-át. Ennek *fakészlete* kerekén 78 millió m³ volt, melyből - az üzemtervek előírásai szerint - évenként mintegy

1,4 millió m³-t lehetett kitermelni. (Mindezekhez hozzá kell adni, az állami és magánerdők évenként kitermelhető fatömegén kívül, az erdőnek nem számított fás legelők - havasok - és kaszálók igen jelentős fakészletét is.)

Ugyancsak *Bedő Albert* irányításával kezdetét vette a székelyföldi erdészeti terminológia rendszeres gyűjtése és 1883-tól közzététele az *Erdészeti Lapok* hasábjain. Mindez annak a tudatában, hogy a *szakszó* tudományának eszköze, miközben a múlt megőrzője és a jelen kiszolgálója is. Elkezdődött ezzel az a sajátos „nyelvészkedés”, mely nemcsak megőrizni, hanem hasznosítani is akarta a nép szakszókincsét. Sajnos azonban csak az utóbbi célkitűzés járt némi sikerrel, mert az eddig is alkalmazott módszer tovább virágzott: elsősorban a német terminológia szóelemenkénti lefordításával alkotott német tükörszavak áradatával „gazdagodott” a magyar erdészeti szaknyelv, s mint az alábbi is, elvesztek, elfelejtődtek:

„Torha fa: lágy anyagú” /Vadrózsák, 1863. Tájszótár/.